

Research Paper

Analyzing the Value Chain of Sericulture activity in Rural Areas of Ramyan County

Bahman Sahneh ^{a*}, Hossien Sadin ^b, Fatemeh Jahedi ^c

^a Department of Geography, Faculty of Humanities and Social Sciences, Golestan University, Gorgan, Iran

^b Department of Geography, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

^c Department of Human Geography, Faculty of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran

ARTICLE INFO

Keywords:

Rural Business,
Sericulture,
Value Chain,
Rural Areas,
Ramyan County.

Received:

04 April 2022

Received in revised form:

10 June 2022

Accepted:

06 August 2022

pp. 45-64

ABSTRACT

The production of silk by mass breeding is considered a major economic activity in many developing countries. In order to develop this activity, special attention must be given to how the production, processing, trade, and final consumption systems function. It is proposed that a value chain model can be used to activate this type of business to increase productivity and achieve competitiveness. The objective of this study was therefore to examine the value chain of sericulture activity in rural Ramyan County. The study is applied as a descriptive-analytical study that uses purposeful and numerical methods as the basis for selecting samples and collecting data. The statistical population for this study consists of 103 activists from the sericulture business of Ramyan County. A researcher-made questionnaire based on a Likert scale was used to evaluate the performance of the components. The questionnaire's validity was confirmed by professors and experts, and its reliability was confirmed by Cronbach's alpha coefficient of 0.897. A statistical analysis was performed in the SPSS software environment and a map was prepared using ArcGIS software. The results of the research on the value chain components of sericulture activity show that the policy-making and infrastructure sectors of this business in the region, which scored 8.5 and 2.57, respectively, have the best and poorest performance as part of the value chain. From the perspective of the average points in different parts of the value chain, we can say that this business is at the beginning of the development stage of this activity.

Citation: Sahneh, B., Sadin, H., & Jahedi, F. (2022). Analyzing the Value Chain of Sericulture activity in Rural Areas of Ramyan County. *Geographical planning of space quarterly journal*, 12 (2), 45-64.

<http://doi.org/10.30488/GPS.2022.335091.3519>

* . Corresponding author (Email: b.sahneh@gu.ac.ir)

Extended Abstract

Introduction

The production of silk by mass breeding is considered a major economic activity in many developing countries. In order to develop this activity, special attention must be given to how the production, processing, trade, and final consumption systems function. It is proposed that a value chain model can be used to activate this type of business to increase productivity and achieve competitiveness. The objective of this study was therefore to examine the value chain of sericulture activity in rural Ramyan County.

Methodology

This research is applied in terms of purpose and in terms of descriptive-analytical method, which has been investigated using the Porter model value chain of Sericulture activity. In the wake of identifying the criteria and items explaining the value chain of Sericulture activity, a questionnaire was developed in two parts (main and support). As a first step, the validity of the questionnaires was determined with the help of 20 university professors in Golestan province with backgrounds in government, marketing, economics, rural and urban planning, and its reliability was determined using Cronbach's alpha with a coefficient of 0.897. The questionnaires were filled out by 103 activists in the breeding industry after the research process. In the SPSS software environment, Friedman statistical tests and Spearman correlation were used for data analysis. Furthermore, ArcGIS software was used to develop a spatial distribution map of activists in the Sericulture industry in Ramyan city based on the natural characteristics of the area.

Results and discussion

Up to 99% confidence level, the value chain components, such as human resource management, business infrastructure, supply (input), product distribution, and up to 95% confidence level, such as production and legal policy, are significantly associated with sericulture activities and this relationship is between 0.196 and 0.611. Accordingly, this kind of activity depends on small changes that occur at every stage of the value chain and requires careful

planning, skills, and effective transformation mechanisms in the public and private sectors. Results are also presented of the interactions between the value chain components of Sericulture activity, and as can be seen, the highest score is given to the policy component with a numerical average of 8.5 and a coefficient of variation of 0.1805 and the lowest score with a coefficient of 2.57 and a coefficient of variation of 1.0345 goes to the infrastructure component for Sericulture. In this sector, one of the most important and significant aspects is the proper performance of human resources management departments and the availability of inputs of the inputs activity as well as poor performance of inputs in the region. Additionally, based on the data of the final value table of the value chain, the value is estimated to be 6.03. From this, we can conclude that this business (in light of average scores in various sectors) is at an early stage of development.

Conclusion

Complementary home-based businesses are a tool for economic growth, reducing unemployment and creating new job opportunities. In many countries, especially developing countries, launching and developing them is considered a strategic approach. The objective of this article is to provide a basis for Sericulture business development with a value chain approach so that we can better understand the realities of the production activities in rural areas of Ramyan County. According to the research conducted in this field, the Sericulture activity, with its native nature and unique features, has been able to serve as a sufficient source of income, along with other activities, for the residents of rural areas. This study suggests that diversifying rural economic activities and using local resources to develop rural areas can be new capacities for rural development. Moreover, based on the data in the tables from the value chain analysis of Sericulture activity, it was determined that the activities related to the infrastructure and operational components of Sericulture activity in the region with scores (2.57 and 3.5) are in the simplest form and represent the beginning of Sericulture activity development. In this regard, identifying shortcomings and paying

attention to these areas seems important. On the other hand, when considering the importance of domestic consumption of goods, indigenous technology and knowledge, the ability of different economic sectors, as well as the cooperation of local, regional and national institutions, the policy-making sector with 8.5 points and human resource management with 7.94 points were found to demonstrate the best performance. As a result of the value chain analysis, it can be determined that by including the business development process in the model, it is possible to categorize the various processes, actions and activities of the businesses in order to accurately understand their assets, assets, and the process of converting them into results. It should be noted that other researchers have used this model to analyze rural businesses and confirmed its usefulness. Its importance is explained theoretically, and empirical studies have demonstrated its fundamental role in improving a business. As studies have shown, value chains as a central technique in analyzing the activities of any business while identifying and categorizing them,

enable manufacturers to create individualized products tailored to the needs and desires of customers and materials Use quality and primary quality. As a general principle, value chain analysis can be used to improve the business processes in Sericulture in the study area, providing a relatively good source of income for rural households if legal, infrastructure, and operational contexts are provided.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

تحلیل زنجیره ارزش فعالیت نوغانداری در مناطق روستایی شهرستان رامیان

بهمن صحنه^۱ - گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران
حسین سادین - گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران
فاطمه جاهدی - گروه جغرافیای انسانی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

اطلاعات مقاله

چکیده

واژگان کلیدی:

کسب و کار روستایی، نوغانداری، زنجیره ارزش، نواحی روستایی، شهرستان رامیان.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۰۱/۱۵

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۱/۰۳/۲۰

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۰۵/۱۵

صص. ۴۴-۴۵

نوغانداری و پرورش انبوه آن برای به دست آوردن ابریشم یک فعالیت اصلی اقتصادی در بسیاری از کشورهای در حال توسعه تلقی می‌گردد. توسعه این فعالیت نیازمند توجه ویژه به چگونگی نظام‌های تولید، فرآوری، تجارت و مصرف نهایی آن‌هاست. جهت دستیابی به این هدف مدل زنجیره ارزش مطرح می‌گردد تا راهی برای فعال کردن این نوع کسب و کار جهت افزایش بهره‌وری و دستیابی به توان رقابتی باشد. این پژوهش با هدف بررسی زنجیره ارزش فعالیت نوغانداری در مناطق روستایی شهرستان رامیان صورت گرفته است. این مطالعه از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت توصیفی - تحلیلی مبتنی بر روش‌های هدفمند و تمام شماری در انتخاب نمونه‌ها و جمع‌آوری داده‌هاست. جامعه آماری این پژوهش را ۱۰۳ نفر از فعالان در کسب و کار نوغانداری شهرستان رامیان تشکیل می‌دهند. به منظور ارزیابی عملکرد زنجیره ارزش برای مؤلفه‌های مدنظر پرسشنامه‌ای محقق ساخته در قالب طیف لیکرت استفاده گردید که روایی آن توسط اساتید و متخصصان و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۹۷ تأیید گردید. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های آماری در محیط نرم‌افزاری SPSS و برای تهیه نقشه از نرم‌افزار ArcGIS بهره گرفته شد. نتایج پژوهش بر مبنای مناسبات مؤلفه‌های زنجیره ارزش فعالیت نوغانداری نشان می‌دهد که بخش‌های سیاست‌گذاری و زیرساختی کسب و کار نوغانداری در منطقه به ترتیب با امتیازات ۸/۵ و ۲/۵۷ بهترین و ضعیف‌ترین عملکرد را در زنجیره ارزش این کسب و کار به خود اختصاص داده‌اند. می‌توان بیان نمود که این کسب و کار با در نظر گرفتن میانگین امتیازات در بخش‌های مختلف زنجیره ارزش در ابتدای مرحله توسعه این فعالیت قرار دارد.

استناد: صحنه، بهمن؛ سادین، حسین و جاهدی، فاطمه. (۱۴۰۱). تحلیل زنجیره ارزش فعالیت نوغانداری در مناطق روستایی شهرستان رامیان. مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۱۲ (۳)، ۴۴-۴۵.

<http://doi.org/10.30488/GPS.2022.335091.3519>

مقدمه

در نظام سکونتگاهی کشور سکونتگاه‌های روستایی دارای سهم بالایی جمعیتی و عملکردی هستند. بر این اساس سکونتگاه‌های روستایی شامل طیفی از روستاهای کوچک و متوسط، روستاهای بزرگ، روستا شهرها و شهرهای کوچک متکی بر تولید روستایی می‌شوند. تنوع بالایی عملکردی، سکونت، قابلیت و ظرفیتی مناطق روستایی ایران در گستره سرزمینی یک اصل مبرهن و واقعیتی انکارناپذیر است. لازمه توسعه (بازسازی و احیای) مناطق روستایی، ایجاد تغییرات در وضع موجود است که با توانمندسازی مردم به شکل ارتقاء تفکر و تحلیل درباره وضعیتشان و راه‌های بهبود آن رقم می‌خورد. فرایندی مداوم با محوریت خود مردم و توسعه‌ای درون‌زا که در آن مردم تشویق به استفاده بهینه از پتانسیل‌های فیزیکی، اقتصادی، اجتماعی، طبیعی، انسانی افراد جامعه با آزادسازی قدرت درونی و شکوفایی استعدادها شکل می‌گیرد. توسعه فعالیت‌های کارآفرینی در مناطق روستایی باید بر اساس ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های موجود در روستاها صورت گیرد تا به موفقیت دست یابد و از هدر رفت سرمایه و زمان جلوگیری شود. کمک به توسعه روستاها و خروج از مسائل و مشکلات جاری در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست‌محیطی نیازمند گرایش به عرصه‌های کارآمد است (اکبرپور، ۱۳۹۵: ۵۳). بروز نابرابری و عدم توجه به روستاها طی دهه‌های اخیر که موجب ضعف و تسریع روند نابودی این کانون‌های سکونت‌گاهی و ایجاد عدم تعادل فضایی درون ناحیه و یک‌سو شدن جریان خدمات، سرمایه، اطلاعات و جمعیت به سمت کانون‌های شهری گردیده است (زارعی و رحمانیان کوشکی، ۱۳۹۸: ۱۵۷). معیشت روستاییان در حال تحول تدریجی از کسب‌وکارهای کشاورزی به کسب‌وکارهای متنوع روستایی است. تنوع معیشتی (فعالیتی)، مهم‌ترین راهبرد خانوارهای روستایی فاقد زمین و سایر منابع تولید برای گذران زندگی است. مناطق روستایی آکنده از کسب‌وکارهای روستایی متنوع آشکار و نهان و با قابلیت احیاء و ارزش‌آفرینی بالا در مقیاس ملی و حتی فراملی است. متأثر از روندهای غالب جهانی، شاهد تقویت و تأکید بر اقتصاد روستایی در مقایسه با اقتصاد کشاورزی و کاهش تدریجی سهم بخش کشاورزی از اقتصاد روستایی هستیم. بسترهای مرتبط با فعالیت‌های خرد و کوچک‌مقیاس در اقتصاد روستایی مهیا است. آنچه در مبحث کشاورزی روستاها اهمیت بسزایی دارد بحث معیشت پایدار ساکنان است؛ زیرا درآمد ناشی از این بخش به‌طور مستقیم بر معیشت خانوارهای روستایی تأثیرگذار است (آریون و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۵۵). تنوع‌بخشی به فعالیت‌های اقتصادی روستاها و استفاده از منابع محلی موجود می‌تواند ظرفیت جدیدی برای توسعه روستاها باشد (نصیری و توکلی، ۱۳۹۹: ۳).

امروزه، توسعه کارآفرینی تا حدود زیادی متأثر از توانمندسازی ذی‌نفعان روستایی است. زیرا فراگرد توانمندسازی با تغییر دانش، مهارت، نگرش و احساسات ذی‌نفعان و تقویت و شکوفایی توانایی‌ها، ظرفیت‌ها، استعدادهای درونی و بهبود رفتار و ادراک آن‌ها از منافع حاصل از توسعه کارآفرینی، باعث مشارکت هر چه بیشتر آن‌ها در فراگرد کارآفرینی روستایی می‌شود (یوسفی و همکاران، ۱۴۰۱: ۱). لذا ایجاد کسب‌وکارهای کوچک به‌عنوان موتور محرکه توسعه اقتصادی و اجتماعی، نقش اساسی در فرایند توسعه جوامع روستایی داشته و رمز توسعه اقتصادی دهه‌های آینده بوده و در اکثر کشورها به‌عنوان عناصر مهم در پیشرفت‌های اقتصادی - اجتماعی شناخته می‌شوند. امروزه اصلاحات اقتصادی از نوع تشکیل و راه‌اندازی کسب‌وکارهای کوچک در بسیاری از کشورها به‌ویژه کشورهای درحال توسعه به‌عنوان یک رویکرد راهبردی محسوب می‌شود و لزوم تغییر نقش دولت، توانمندسازی بخش خصوصی، رقابت‌پذیری اقتصاد و تعامل با قواعد جهانی سازی، سیاست‌گذاری‌های مبتنی بر آزادسازی اقتصاد و تقویت بخش خصوصی را جهت توسعه فعالیت‌های اقتصادی ضرورت می‌بخشد. با توجه به این‌که راه‌اندازی واحدهای صنعتی بزرگ نیازمند سرمایه زیادی است، لذا دولت‌ها

باید به استقرار، تقویت و تنوع بخشیدن به مشاغل غیر زراعی توجه ویژه داشته باشند تا با سرمایه‌گذاری‌های کوچک، مردم قادر به اجرای آن بوده و به دلیل سادگی فرآیند تولید، مقبولیت و پذیرش آن برای روستاییان امکان‌پذیر باشد. راهکار تنوع‌بخشی به اقتصاد خانوارهای روستایی و رواج فعالیت‌های جدید در روستاها می‌تواند وابستگی اقتصاد روستایی به اقتصاد کشاورزی را کاهش و موجب افزایش اشتغال و تولید و درآمد، مدیریت منابع تولید و از بین بردن فقر در نواحی روستایی گردد. کسب‌وکارهای روستایی در حال تغییر از مشاغل سنتی با تکنولوژی ساده به مشاغل با نیازهای روز بازار و تکنولوژی‌های پیچیده‌تر هستند. افزایش بهره‌وری، تنها راه بقا و دوام کسب‌وکارهای کشاورزی در دهه‌های آینده خواهد بود. فناوری، قاعده بازی را در اقتصاد روستایی و معیشت خانوار روستایی در دهه آینده تغییر خواهد داد. لذا نوآوری، مهم‌ترین شرط موفقیت در بهره‌گیری از فرصت‌های کسب‌وکاری نهفته موجود در روستاهاست. بر همین اساس در طول دهه‌های گذشته سهم بخش غیر کشاورزی و توسعه کسب‌وکارهای کوچک در اقتصاد روستایی کشورها افزایش یافته است. کسب‌وکارهای کوچک عمدتاً به هر نوع فعالیت اقتصادی گفته می‌شود که در فضاهای کوچک در قالب یک طرح کسب‌وکار راه‌اندازی گردد. امروزه این نوع از کسب‌وکارها به واسطه مزایایی که دارند مورد توجه اقتصادهای پیشرفته قرار گرفته و سهم زیادی در ایجاد اشتغال و ارزش‌افزوده و حتی در صادرات به خود اختصاص داده است (فلاح، ۱۳۹۷: ۱۲۱). با توسعه کسب‌وکارهای کوچک همانند فرش دستباف، امور تولیدات دامی، شیلات، صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی و عشایری، امور تولیدات گیاهی، تولیدی (صنعت و خدمات)، فعالیت‌های فرهنگی و هنری که روزه‌روز در حال افزایش است می‌توان به اهدافی نظیر حمایت از زنان سرپرست خانوار، فارغ‌التحصیلان دارای مهارت فاقد سرمایه، رفع معضل بیکاری و ایجاد شغل‌های جدید دست‌یافت.

بستر طبیعی منطقه ساحلی شمال در کناره دریای مازندران و مجاورت کوهستان البرز الگوی شکلی خاص و متفاوتی را به لحاظ ساختار فضایی این منطقه تحمیل کرده است. با توجه به ساختار هموژنیکی منطقه و همگنی آن، نقش برنامه‌ریزی برای کاهش عدم تعادل‌های موجود در منطقه بسیار تعیین‌کننده است (تقوایی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۲۵). روستاها به‌منزله مکان‌هایی خاص با شیوه زندگی و فعالیت‌های متفاوت نسبت به شهرها، نیازمند الگوی مدیریتی مجزا و منطبق با شرایط اقتصادی، اجتماعی و بوم‌شناختی حاکم بر روستا هستند (صحنه، ۱۴۰۰: ۴). در اقتصاد رقابتی و مبتنی بر بازار امروزی از کارآفرینی به‌عنوان موتور توسعه اقتصادی یاد می‌شود که می‌تواند در رشد اقتصادی کشورها، ایجاد اشتغال و رفاه اجتماعی نقش مهمی را بر عهده داشته باشد (قنبری و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۱۱).

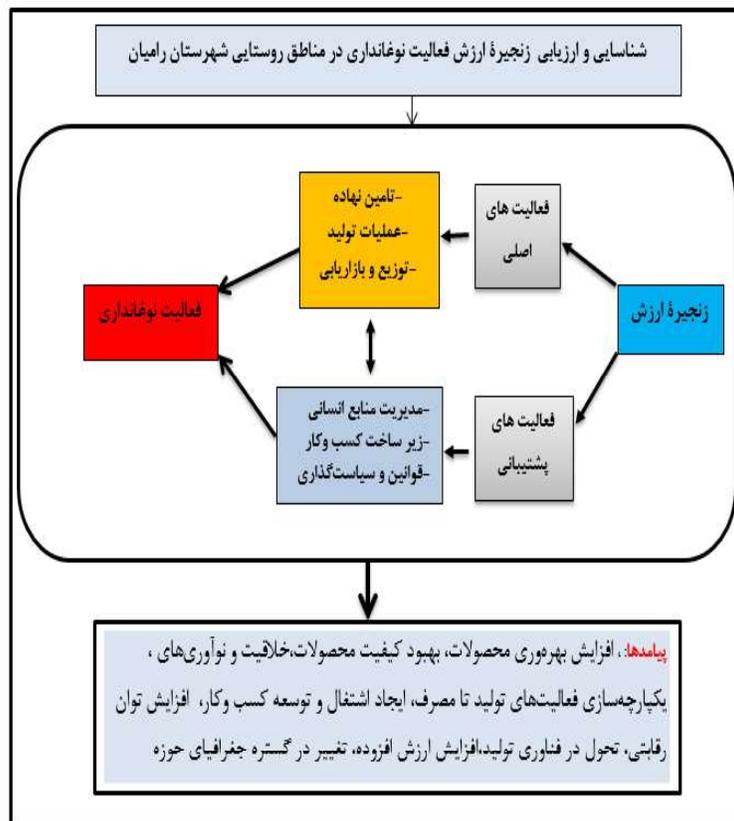
تصویر سنتی و واپس‌مانده از روستاها، از مهم‌ترین موانع جذب ایده‌های اقتصادی مطلوب برای فضاهای روستایی است. عدم شناخت از ظرفیت‌های منابع در دسترس روستاها، از مهم‌ترین موانع خلق ایده‌های اقتصادی مطلوب در فضاهای روستایی تلقی می‌گردد. اما برخی از مناطق روستایی به تدریج در حال تجربه تغییرات کمی و کیفی در کارکردها و عملکردهای روستایی ناشی از جهانی شدن و باز ساخت روستایی می‌باشند و نقش دانش بومی و مشاغل سنتی سازگار با طبیعت در جهت ایجاد و رونق‌بخشی به فعالیت‌ها و کسب‌وکارهای روستایی باید مدنظر قرار گیرد. با عنایت به اینکه در روستاهای شهرستان رامیان در کنار فعالیت‌های معمول روستایی، نوعی فعالیت مبتنی بر نوغانداری و تولید فراورده‌های ابریشمی به‌عنوان یک فعالیت مکمل در حال انجام است، بررسی‌های میدانی حاکی از آن است که بنا به دلایلی همچون عدم انطباق برنامه‌های اجراشده با شرایط محلی، فقدان توانایی تطبیق روستاییان با شرایط در حال تغییر و مواردی از این دست باعث شده که از ظرفیت و پتانسیل‌های موجود به‌درستی استفاده نشود. با توجه به ویژگی‌های این کسب‌وکار

از نظر حجم اندک سرمایه‌گذاری، بازگشت سریع سرمایه، ارزش افزوده این فعالیت در کوتاه‌مدت، فراهم سازی اشتغال نیروهای فعال و غیرفعال روستایی، ایجاد درآمد جانبی برای روستاییان از یک سو و از سوی دیگر روند جهانی شدن کسب‌وکارهای روستایی به باور بسیاری از فعالان اقتصادی دنیا به نظر می‌رسد اگر توسعه این فعالیت در مدل زنجیره^۱ ارزش لحاظ شود ضمن ایجاد تصویر واقع‌بینانه‌تری از این فعالیت، ابزار جامع‌تری برای بررسی و تجزیه و تحلیل ساختارهای کسب‌وکار نوغانداری در دستیابی به مزیت رقابتی پایدار ایجاد می‌گردد. بر این اساس هدف اصلی این پژوهش، فراهم کردن زمینه توسعه کسب‌وکار نوغانداری با رویکرد زنجیره ارزش و بستر سازی برای توسعه روستایی همه‌جانبه در سطح ناحیه است. در این چارچوب این سؤال مطرح است که وضعیت فعلی زنجیره ارزش کسب‌وکار نوغانداری در نواحی روستایی شهرستان رامیان چگونه است؟

طبق مطالعات وبر و آستین (۲۰۰۷) زنجیره ارزش ابزاری برای حمایت از شاغلین در کسب‌وکارهای کوچک و چارچوبی کلیدی برای فهم چگونگی حرکت یک محصول از تولیدکنندگان به مشتریان است. میاه (۲۰۱۳) زنجیره ارزش را از زمان تولید تا رسیدن محصول به دست مصرف‌کننده به پنج حلقه تقسیم می‌کند که در هر حلقه با توجه به ویژگی‌های اقتصادی منطقه، ارزشی بر محصول افزوده می‌گردد. عده‌ای دیگر زنجیره ارزش را یک شرکت بزرگ توسعه یافته تصور می‌کنند که در آن افراد و شرکت‌های مختلف با هم برای تولید، خدمات و بازار محصولات به شیوه‌های موثر و کارآمد کار می‌کنند تا محصول نهایی ضمن عبور از حلقه‌های زنجیره و یافتن ارزش افزوده در هر مرحله در قالب محصول نهایی به دست مصرف‌کننده برسد (انارکی و همکاران، ۱۳۹۱: ۲) افزون بر این نتایج مطالعه ترحمی (۱۳۹۶) نشان می‌دهد که با تجزیه و تحلیل زنجیره ارزش درک بهتری از کسب‌وکار فعالان مختلف و عملکرد آنها به دست می‌آید و ضمن جلوگیری از بروز خطا در جریان کار به اندازه‌گیری هزینه‌ها و توزیع ارزش افزوده کمک می‌شود. در مطالعه‌ای دیگر زنجیره ارزش به‌عنوان یک ابزار جهت شناسایی و دسته‌بندی فرآیندها، فعالیت‌ها و عملیات گوناگون کسب‌وکارها به‌منظور تعیین استراتژی‌های بازاریابی و سیاست‌های قیمت‌گذاری معرفی شده است (سادین و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۰۱). در این خصوص کاوسی کلاشمی و همکاران (۱۳۹۷) ایجاد زنجیره ارزش را مستلزم در اختیار داشتن اطلاعات و تصویری کامل از وضعیت و نگرش به کسب‌وکارها می‌دانند. همچنین نتایج مستندات مرتبط به فعالیت نوغانداری نشان می‌دهد که نوغانداری ابزار مهمی در راستای توسعه کسب‌وکار خانگی و ایجاد اشتغال، تولید درآمد و توانمند سازی جامعه روستایی است (معمد و پیرعلیدهی، ۱۴۰۰). برگزاری دوره‌های آموزشی و توزیع نهاده‌ها عمده سیاست‌گذاری دولت در جهت ترویج این فعالیت هست (معمد و همکاران، ۱۳۹۶). در مطالعه حسینی مقدم و همکاران (۱۳۹۶) دستیابی به درآمد مناسب با صرف زمان کم مهم‌ترین دلیل رضایتمندی و کمبود نیروی انسانی ماهر مهم‌ترین مانع توسعه نوغانداری مطرح شده است. همچنین نتایج مطالعات (گیریش و همکاران، ۲۰۲۰؛ لال‌همینگ سانجی، ۲۰۱۹؛ باتاچارجیا و همکاران، ۲۰۱۹ و گیاکومین و همکاران، ۲۰۱۷) مبین این است که صنعت نوغانداری در قالب یک فعالیت مکمل، نقش بسیار مؤثری در استفاده از منابع طبیعی ایفا می‌کند همچنین با ایجاد اشتغال و درآمدزایی، نقش اساسی در ارتقاء پایگاه اجتماعی و اقتصادی روستاییان دارد.

در مجموع نتایج مطالعات پیشین بیانگر این است که هر حوزه کسب‌وکاری دارای زنجیره ارزش بوده و می‌توان برای دسته‌بندی، شناسایی فعالیت‌ها و محاسبه میزان ارزش افزوده کسب‌وکار استفاده کرد. افزون بر این اهمیت و کارکرد کسب‌وکارهای کوچک و متوسط مانند نوغانداری در بهبود معیشت خانوارهای روستایی نیز تأیید شده است؛ اما آنچه پژوهش حاضر را از تحقیقات پیشین متمایز می‌کند تأکید این تحقیق بر رویکرد زنجیره ارزش در فعالیت نوغانداری است

و تلاش بر این بوده که با بررسی فعالیت نوغانداری با رویکرد زنجیره ارزش مطابق شکل (۱) راهی برای تنوع بخشیدن به این کسب و کار و چارچوبی برای تحلیل و شناخت زیر بخش های مختلف فعالیت نوغانداری ایجاد شود.

شکل شماره ۱. مدل مفهومی پژوهش

مبانی نظری

کسب و کار روستایی کلیه مبانی اقتصادی خانوارهای روستایی اعم از زراعی، دامی، صنعتی و کارگری که توسط جمعیت ساکن آن صورت می گیرد را شامل می شود (علوی زاده، ۱۳۸۹: ۹۷). در تعریف این کسب و کارها سه معیار و پارامتر را می توان مدنظر قرار داد. اول اینکه به روستاییان خدمات ارائه دهند، دوم اینکه در منطقه روستایی واقع شده باشند و سوم اینکه به عرضه و فروش خدمات و محصولات روستاییان اعم از مواد غذایی و سایر تولیدات طبیعی، صنایع دستی، فعالیت های تفریحی و یا کالاهای محیط زیستی بپردازند (Bosworth & Turner, 2018: 2). به نظر کارتر (۲۰۰۳) در این نوع کسب و کارها، سطح کارآفرینی بالا و شیوه بازاریابی رسمی کم و تمایل بیشتری به تولید است (رضایی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۱). در دهه اخیر محققان توجه بسیاری به کسب و کارهای روستایی مبذول نموده اند. آن ها همواره به این نکته تأکید داشته اند که این کسب و کارها روند جهانی شدن را تجربه می کنند و سهم قابل توجهی در پیشرفت اقتصاد جهان بر عهده دارند و معیشت سنتی مبتنی بر تولیدات کشاورزی به سمت اقتصادی جدید مبتنی بر تجاری سازی سوق پیدا می کند. بر این اساس توجه به اصول، فرایندها و عوامل تأثیرگذار، موفقیت آن ها را تضمین می کند (Moriarty & Jones, 2008: 310). به همین دلیل تکنیک های اجرایی مختلفی برای توسعه آن طراحی شده که تجزیه و تحلیل زنجیره

ارزش محصولات و خدمات یکی از این موارد است.

مدل زنجیره ارزش نخستین بار توسط پورتر در سال ۱۹۸۵ مطرح شده که دربرگیرنده یک رویکرد سیستمی است و در طول زمان از طراحی رشته‌های مختلف تکامل یافته و استنتاج شده است، بر مبنای این موضوع مدل‌ها و الگوهای زیادی نظیر: زنجیره ارزش تاوالیس، مدل زنجیره ارزش فقرا، مدل زنجیره ارزش (REA)، مدل الماس پورتر، ارزش افزوده در زنجیره نساجی، مدل‌های زنجیره ارزش محصولات کشاورزی (برنج، سبزی‌ها، میوه و...) ارائه گردید. از نظر پورتر زنجیره ارزش مجموعه فعالیت‌هایی را شامل می‌شود که یک شرکت از نقطه شروع یعنی تأمین مواد اولیه تا رسیدن محصول به دست مصرف‌کننده نهایی انجام می‌دهد (Bhatt & Emdad, 2001: 83).

این الگو بر مبنای دید فرآیندی استوار بوده و در آن فعالیت‌های موجود در فرآیند، به دو گروه فعالیت‌های اصلی و پشتیبانی تقسیم می‌شوند. فعالیت‌های اصلی موجود در این زنجیره شامل تأمین مواد، عملیات ساخت، بازاریابی، فروش و خدمات است که در قالب تدارکات داخلی (دریافت، ذخیره‌سازی، انبارداری، کنترل، حمل‌ونقل، برنامه‌ریزی)، عملیات‌ها (ماشین‌کاری، بسته‌بندی، مونتاژ و...)، تدارکات خارجی (دریافت، ذخیره‌سازی، انبارداری، کنترل، حمل‌ونقل و برنامه‌ریزی)، بازاریابی و فروش (شامل فعالیت‌هایی که به منظور رساندن محصول آماده به مشتری صورت می‌پذیرد، انتخاب کانال توزیع، تبلیغات، ترفیع، قیمت‌گذاری، مدیریت خرده‌فروشی) و خدمات پس از فروش (پشتیبانی از مشتری، خدمات تعمیر، پاسخگویی تلفنی، قطعات یدکی و غیره) ارائه می‌شود، فعالیت‌های پشتیبان از نظر دامنه، گسترده‌تر از فعالیت‌های اصلی (اولیه) هستند همان‌گونه که از نام آن پیداست، نقش اصلی فعالیت‌های پشتیبانی، حمایت از اقدامات اولیه و همچنین خود فعالیت‌های پشتیبانی است که به چهار دسته زیرساخت‌ها، منابع انسانی، سیاست‌گذاری و توسعه فناوری تقسیم می‌شود.

بر این اساس زنجیره ارزش معرف نظامی از حلقه اتصال فعالیت‌های یک کسب‌وکار است و این اتصالات ما بین نحوه انجام یک فعالیت با هزینه و عملکرد فعالیت دیگری وجود دارد. چنین نگرشی به کسب‌وکار و مفاهیم استراتژیک مرتبط با آن در مرحله نخست این اجازه را می‌دهد که در صورت بروز بحران، میزان و چگونگی تأثیرپذیری هر حلقه زنجیره از حلقه‌های دیگر بررسی شود و سپس به فعالیت‌هایی که برای هر کسب‌وکار دارای ارزش افزوده است و می‌تواند فرایند تولید و عرضه محصول را تسهیل و توان رقابتی می‌دهد (سادین و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۰۰). کاهش هزینه‌ها، فراهم‌سازی خدمات ارزنده برای مشتریان، افزایش ارزش افزوده جدید، افزایش قدرت انعطاف‌پذیری و ایجاد نوآوری با سرعت بیشتر از مزایای این تکنیک است (موسوی، ۱۳۹۶: ۳۱).

زنجیره ارزش درواقع یک رویکرد سیستمی است که با استفاده از آن می‌توان مزیت رقابتی را بهتر درک کرد و نقاطی را شناسایی نمود که ارزش بیشتری برای کسب‌وکارهای روستایی و محصولات ناشی از آن ایجاد می‌نماید (فیضی و همکاران، ۱۳۹۶: ۲) زیرا اعتقاد بر این است که زنجیره ارزش ابزاری توانمند در بازسازی فرآیندها، فعالیت‌ها و عملیات گوناگون کسب‌وکار از طریق طراحی، تولید، بازاریابی و خدمات به شمار می‌رود (Brachert, Titze & Kubis, 2011: 423) که از یکسوی تولیدکنندگان را باقاعده و اصول بازاریابی آشنا ساخته و از سوی دیگر آن‌ها را توانمند می‌سازد تا در تولید کالاهای خود از شیوه‌ای جدید متناسب با نیازها و خواسته‌های مشتریان و مواد اولیه با کیفیت و مرغوب استفاده نمایند تا در نهایت به هنگام فروش کالاهای تولیدی خود به منظور کسب سود و به تبع آن امرارمعاش زندگی با مشکلات کمتری مواجه شوند (موسوی، ۱۳۹۶: ۶). به نظر بیلو زنجیره ارزش یک رویکرد تجارت با هدف ایجاد بیشترین ارزش در تمام مراحل تولید، فراوری و تجارت، از کشاورزان، تجار، پردازشگران و خرده‌فروشان تا مصرف‌کننده نهایی هست

(Bellu, 2013: 3). به عبارتی دیدگاه فرا بخشی و نگرش سیستمی حاکم از خصوصیت اصلی این راهکار در شناسایی نقاط قوت و ضعف فعالیت‌های اقتصادی به شمار می‌رود (سادین و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۲۲). بر اساس گزارش فائو (۲۰۰۸) با زنجیره ارزش یک ارتباط عمودی و یا یک شبکه بین سازمان‌های مختلف کسب‌وکار ایجاد می‌شود که شامل پردازش، بسته‌بندی، ذخیره‌سازی، حمل‌ونقل و توزیع است (ترحمی، ۱۳۹۶: ۱۵). از نظر ویسر^۱ و همکاران (۲۰۱۲) مهم‌ترین ویژگی‌های زنجیره ارزش یک کسب‌وکار عبارت‌اند از:

- ❖ تمرکز روی محدودیت‌ها و فرصت‌های سیستم بازار و شبکه‌های ارتباطی
  - ❖ اقدام مشترک همه فعالان درگیر در زنجیره ارزش جهت دستیابی به توسعه اقتصادی
  - ❖ شناسایی شرکت‌های خصوصی به‌عنوان موتور اصلی رشد و تقویت ضعف‌های ارتباطی بخش‌ها
- ایجاد تغییرات در گرایش‌ها به‌واسطه به‌کارگیری ظرفیت‌ها و زنجیره‌های ارتباطی جدید در بازار و روابط کسب‌وکار (موسوی، ۱۳۹۶: ۲۹).

به‌طور کلی می‌توان گفت: ایده اصلی این تکنیک تجزیه‌وتحلیل فعالیت‌هاست و منجر به شکل‌گیری نگاه یکپارچه به فعالیت‌ها و وظایف مختلف و به‌تبع آن منابع می‌گردد. این امر کمک می‌نماید که منابع به بخش‌های استراتژیک مختلف تفکیک شوند و در جهت مزیت‌ها موردتوجه و ارزیابی قرار گیرند تا رفتار و اثر هزینه‌ها و منابع مختلف در ارزش‌آفرینی درک شود (رضایی و همکاران، ۱۳۹۴: ۳). در این راستا بررسی زنجیره ارزش بنا به دلایل زیر ضروری به نظر می‌آید ۱- تحلیل زنجیره ارزش نقطه ورود برای بررسی تمامی عوامل درگیر در تولید یک محصول است، ۲- زنجیره ارزش طبیعت و قدرت تعیین‌کنندگی رقابت را مشخص کرده و سهم ویژه‌ای در رشد تفکر کسب‌وکارها با پیوند گروهی دارد، ۳- با تمرکز بر روی تمامی فعالیت‌ها و پیوندها در زنجیره (نه فقط روی تولید) منجر به شناسایی فعالیت‌هایی که باعث افزایش درآمد و آن‌هایی که باعث کاهش درآمد و همچنین بهبود کیفیت می‌شوند می‌گردد و ۴- با مشخص کردن تمایزات بین بخش‌ها با توجه به ماهیت فعالیت‌ها و توانایی افزایش ارزش‌افزوده از پیوندهای مختلف زنجیره، در تعیین سیاست‌های مناسب و اتخاذ تصمیمات لازم کمک می‌کند (رهبر، ۱۳۹۰: ۷).

از آنجایی که بهره‌وری و راندمان پایین تولید و نوآوری پایین در بخش‌های اقتصاد روستایی چالش جدی این بخش محسوب می‌شود. بر این اساس می‌توان گفت در این مدل با تمرکز بر مفهوم ارزش‌آفرینی فعالیت‌های اقتصادی و دینامیک آن، باعث می‌شود که تحلیل‌ها به فراتر از بخش‌ها و طبقه‌بندی‌های معمول وارد شود. به عبارتی دیدگاه فرا بخشی و نگرش سیستمی حاکم از خصوصیت اصلی زنجیره ارزش برای توسعه و بهبود کسب‌وکارهای روستایی به شمار می‌رود.

روش پژوهش

این تحقیق از حیث هدف کاربردی و از نظر روش انجام تو صیفی - تحلیلی است که با استفاده از مدل پورتر به بررسی زنجیره ارزش فعالیت نوغانداری پرداخته شده است. بر این اساس پس از شناسایی معیارها و گویه‌های تبیین‌کننده زنجیره ارزش فعالیت نوغانداری مطابق جدول (۱) در دو بخش (اصولی و پشتیبانی) پرسشنامه‌ای تدوین گردید. در گام نخست روایی پرسشنامه‌ها با کمک ۲۰ نفر از اساتید دانشگاه‌های استان گلستان و متخصص در رشته‌های مدیریت بازرگانی، دولتی، بازاریابی، اقتصاد، برنامه‌ریزی روستایی و شهری تعیین و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ با ضریب ۰/۸۹۷

تأیید گردید. در ادامه فرآیند تحقیق، پرسشنامه‌ها توسط ۱۰۳ نفر از فعالان صنعت نوغانداری تکمیل شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون‌های آماری فریدمن و همبستگی اسپیرمن در محیط نرم‌افزاری SPSS انجام گرفت. همچنین برای تهیه نقشه توزیع فضایی فعالان در صنعت نوغانداری در شهرستان رامیان مطابق شکل (۲) با توجه به ویژگی‌های طبیعی منطقه از نرم‌افزار ArcGIS استفاده شده است.

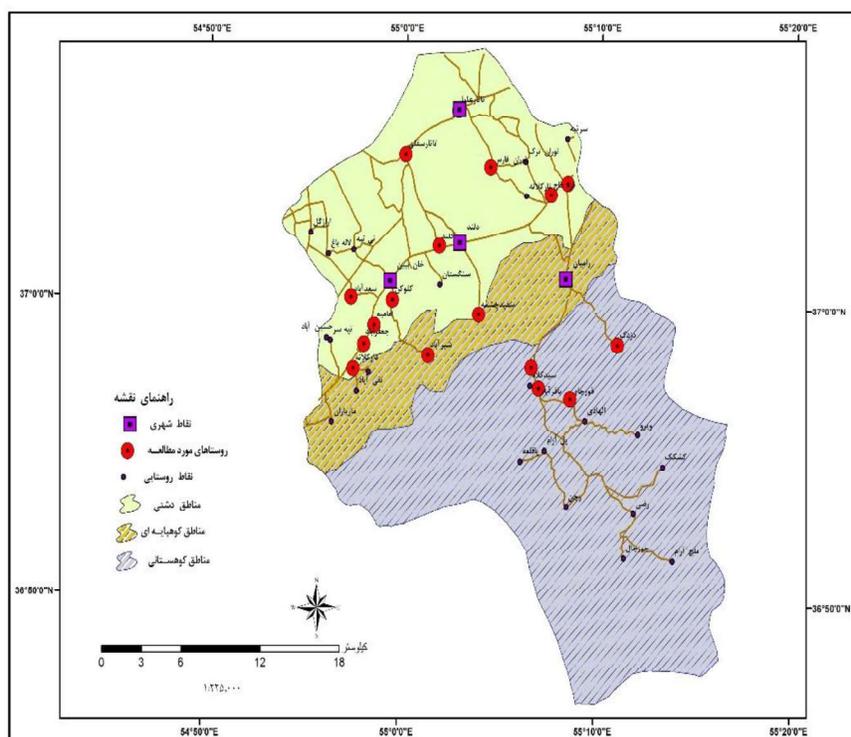
جدول شماره ۱. متغیرهای پژوهش

بخش	مؤلفه (فعالیت)	گویه
برخورداری از منابع (تأمین)		وجود فضاهای ساختمانی برای این کسب‌وکار، میزان سازگاری این کسب‌وکار با پتانسیل‌های منطقه، میزان دسترسی به تجهیزات مربوط به کسب‌وکار نوغانداری، وضعیت دسترسی به منابع مالی، وضعیت دسترسی به مواد مصرفی از درون منطقه، وجود مشوق‌های مادی و غیرمادی در این کسب‌وکار، کیفیت محصولات، تنوع محصول، میانگین اشتغال، سطح رضایتمندی، میزان ارزشمندی، فناوری تولید، سطح سرمایه‌گذاری
		کیفیت خط تولید، کیفیت حمل‌ونقل محصولات، وضعیت بسته‌بندی در این نوع کسب‌وکار، وضعیت پشتیبانی و انبارداری، اجرای برنامه‌های آموزشی و اطلاع‌رسانی در این حرفه، استفاده از فناوری‌های روز برای تولید محصولات
اصولی	توزیع محصول	ارزیابی از سطح تبلیغات برای جذب مشتری در این کسب‌وکار، ارزیابی از سیستم برنامه‌ریزی جهت توسعه این کسب‌وکار، سطح عرضه محصولات این کسب‌وکار در بازار، وجود استراتژی‌های مناسب در قیمت‌گذاری محصولات مرتبط با این کسب‌وکار، میزان آگاهی صاحبان این کسب‌وکار از بازارهای هدف، وضعیت دسترسی به مشتریان کلیدی، انعطاف‌پذیری و به‌روز بودن این نوع کسب‌وکار، وضعیت استفاده از مشاوران بازاریابی محصولات در این حرفه، وضعیت فروش محصولات، میزان آسیب‌پذیری این حرفه در برابر تغییرات غیرقابل‌پیش‌بینی، میزان تقاضای بازار برای تولیدات این کسب‌وکار، وضعیت تأمین نهاده‌های مورد نیاز جامعه محلی در این کسب‌وکار، وضعیت شبکه‌های ارتباطی با مشتریان و تأمین‌کنندگان در این حرفه
		میزان تجربه افراد مشغول به کسب‌وکار نوغانداری، میزان تخصص صاحبان کسب‌وکار نوغانداری، میزان خلاقیت در این کسب‌وکار، ارزیابی از انگیزه تولیدکنندگان، وجود مشاوران در زمینه کسب‌وکار نوغانداری، سطح دسترسی به نیروی کار ماهر و نیمه ماهر، میزان پذیرا بودن صاحبان این کسب‌وکار برای ایده‌های جدید، استفاده عملی از دانش موجود در این زمینه، استفاده از تجربیات کسب‌شده در درون نهادهای محلی و دولتی برای توسعه این کسب‌وکار، سطح رضایتمندی از این نوع کسب‌وکار، میزان ارزشمندی این کسب‌وکار در معیشت خانوار روستایی، میزان مراجعه به دانش و تجربیات مردم محلی در این زمینه، سهم اشتغال حاصل از این کسب‌وکار در درآمد خانوارهای روستایی، تقاضای مورد نیاز برای کار در این حرفه
پشتیبانی (حمایتی)	زیرساختی	ارزیابی از زیرساخت‌های ارتباطی و ارسالی، ارزیابی از سطح فرهنگ این نوع کسب‌وکار در منطقه، وجود مؤسسات و نهادهای حامی، ترویج و انتشار دانش و اطلاعات در این زمینه، میزان بهره‌وری محصولات حاصل از این کسب‌وکار، نرخ خودکفایی در تولید نهاده‌های لازم برای توسعه نوغانداری، وضعیت آزمایشگاه‌های کنترل کیفی در این کسب‌وکار
		میزان اراده و خواست سیاسی برای توسعه نوغانداری در منطقه، شفافیت قوانین و مقررات در زمینه این کسب‌وکار، سطح همکاری نهادهای محلی و ملی در گسترش نوغان‌داری، درجه پذیرش طرح توسعه کسب‌وکار نوغانداری، وجود نگرش منطقه‌ای برای توسعه نوغانداری، میزان انعطاف‌پذیری قوانین در بهبود خدمات‌رسانی به این کسب‌وکار، دارا بودن چشم‌انداز و برنامه راهبردی برای توسعه کسب‌وکار، ظرفیت بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، نهادی و محیطی در این کسب‌وکار، اهمیت مصرف داخلی این نوع کسب‌وکار، سطح فعلی حمایت از این کسب‌وکار، ارزیابی از وجود سخت‌افزارها و نرم‌افزارها جهت توسعه نوغانداری، وضعیت تحقیق و توسعه نوغانداری در سطح منطقه، وضعیت به‌کارگیری فناوری‌های بومی در تولید و توزیع، میزان دسترسی به شبکه‌های اطلاع‌رسانی در این زمینه،

انتقال فناوری‌های نوین به جامعه محلی جهت تولید فرآورده‌های متنوع در این کسب‌وکار، میزان حمایت رسانه‌ها از این حرفه

محدوده مورد مطالعه

شهرستان رامیان در قسمت جنوبی استان گلستان واقع شده است. از شمال به شهرستان گنبد، از جنوب به استان سمنان، از شرق به شهرستان آزادشهر و از غرب به شهرستان علی‌آباد کنول محدود می‌شود. وسعت این شهرستان ۷۸۰/۷۳ کیلومترمربع است (۳/۸۲ درصد مساحت استان و رتبه دهم از لحاظ وسعت در بین شهرستان‌های استان) که از دو بخش (مرکزی - فندرسک)، چهار شهر (رامیان - دلدن - خان به بین و تاتار علیا)، چهار دهستان و ۶۱ آبادی مسکونی و ۶ آبادی خالی از سکنه تشکیل شده است. از نظر ناهمواری‌ها مطابق شکل (۲) این شهرستان به سه ناحیه دشتی، کوهپایه‌ای و کوهستانی تقسیم می‌شود. از نظر اقلیمی نقاط جنوبی این شهرستان اقلیم کوهستانی و نقاط شمالی اقلیم نیمه مرطوب دارد.

شکل شماره ۳. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

همچنین در منطقه مورد مطالعه بر مبنای مطالعات میدانی و اطلاعات به دست آمده از مرکز جهاد کشاورزی شهرستان رامیان مطابق شکل و اطلاعات جدول شماره (۲) تعداد ۱۰۳ نوغاندار در مناطق روستایی شهرستان مشغول به فعالیت می‌باشند.

جدول شماره ۲. توزیع فعالان نوغانداری در سطح روستاهای شهرستان رامیان

روستا	تعداد	روستا	تعداد
قره‌قاج	۱۸	دارکلاته	۷
امامیه	۱۰	زینب‌آباد	۸
تاتارسفلی	۵	شیرآباد	۶
سعدآباد	۴	کلوکن	۵
باقرآباد	۶	مشو	۶
سفیدچشمه	۶	سیدکلاته	۴
دزدک	۳	قورچای	۵
گلند	۵	توران فارس	۵

بحث و یافته‌ها

در رابطه با متغیرهای توصیفی مرتبط با تکمیل پرسشنامه‌ها توسط جامعه محلی نتایج نشان‌دهنده آن است که از مجموع پاسخگویان ۱۹ نفر مرد و ۸۴ نفر زن که ۱۴ نفر مجرد و ۸۹ نفر متأهل بوده‌اند. همچنین ۲۵ نفر در گروه سنی کمتر از ۳۰ سال، ۳۰ نفر بین ۳۱ تا ۴۰ سال، ۳۰ نفر بین ۴۱ تا ۵۰ سال و ۱۸ نفر بیشتر از ۵۱ سال سن داشته‌اند. همچنین میزان تحصیلات در بین جامعه محلی بین ابتدایی تا لیسانس در تغییر می‌باشد و همان‌طور که ملاحظه می‌شود از این گروه افراد دارای مدرک دیپلم با ۳۶/۸ درصد بیشترین و دارندگان مدرک فوق‌دیپلم با ۵/۸ درصد کمترین میزان فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول شماره ۳. توزیع فراوانی فعالان نوغانداری برحسب سطح تحصیلات

جنسیت		تأهل	
مرد	۱۹	مجرد	۱۴
زن	۸۴	متأهل	۸۹
وضعیت سنی		تحصیلات	
کمتر از ۳۰ سال	۲۵	سیکل و کمتر	۲۹
۳۱ تا ۴۰ سال	۳۰	دیپلم	۳۸
۴۱ تا ۵۰ سال	۳۰	فوق‌دیپلم	۶
بیشتر از ۵۱ سال	۱۸	لیسانس	۳۰

یافته‌های مرتبط با ویژگی‌های فعالیت نوغانداری از نظر هزینه، تعداد لاروها، درآمد و فضاهای اختصاصی بدین صورت است؛ هزینه هر قوطی نوغان ۱۶ هزار تومان و تعداد لاروهای موجود در هر قوطی بین ۱۵ هزار تا ۲۰ هزار است. میزان برداشت از هر قوطی نوغان بین ۱۵ تا ۲۰ کیلو بوده، لذا درآمد تقریبی از هر قوطی در حدود ۲ میلیون تومان و قیمت هر کیلو پيله ۱۰۰ هزار تومان برآورد شده است. از سویی دیگر مقدار فضای اختصاصی برای پرورش هر قوطی حدود ۷۰-۶۰ مترمربع و مقدار برگ توت مورد نیاز برای هر قوطی در طول دوره ۴۵ روزه در حدود ۱۵ درخت توت است. برای پرورش، دمایی بین ۲۸-۲۵ درجه سانتی‌گراد و رطوبتی معادل ۷۰-۶۰ درصد لازم است. از آنجایی که مکان و تجهیزات به صورت سنتی بوده و استانداردها رعایت نمی‌گردد لذا میزان تلفات از سوی پرورش‌دهندگان در حدود ۳۰ درصد اعلام شده است. با این وجود این فعالیت توانسته است ضمن ایجاد درآمد مکمل، تأمین هزینه خانوار، کاهش سطح بیکاری، مشارکت زنان، خلق فرصت‌های شغلی برای جوانان و توان خرید بهره‌برداران را افزایش دهد (صحنه و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۱۱-۱۱۰).

یافته‌های حاصل از ارزیابی زنجیره ارزش فعالیت نوغانداری در سطح منطقه در دو بخش اصلی و پشتیبانی مطابق جدول شماره ۴ به نتایج زیر منجر شده است. در بخش مدیریت منابع انسانی، متغیر میزان تجربه افراد مشغول به کسب‌وکار نوغانداری با امتیاز (۱۲/۸۹) بیشترین میانگین رتبه‌ای و متغیر حضور مشاوران در زمینه کسب‌وکار نوغانداری با (۳/۴۴) کمترین میانگین رتبه‌ای را به خود اختصاص داده‌اند. بر این اساس می‌توان گفت میزان ماندگاری این صنعت در منطقه تا حدودی به وجود افراد متبحر و مشاوران بستگی دارد. در بخش تأمین بالاترین ارزش به دسترس‌ی به مواد اولیه با امتیاز (۱۱/۵۶) تعلق گرفته است که این موضوع نشان می‌دهد محدوده مورد مطالعه به لحاظ وجود پتانسیل‌های طبیعی و انسانی از شرایط مناسبی جهت انجام این نوع از فعالیت برخوردار است؛ اما کمترین رتبه بر مبنای نمرات میانگین در این بخش به متغیر وجود مشوق‌های مادی و غیرمادی با امتیاز (۲/۰۰) تعلق دارد. این موضوع ضمن برجسته کردن اهمیت تأثیر مشوق‌ها در ایجاد انگیزه برای فعالیت، تلنگری برای عدم توجه مسئولان به این مقوله در منطقه است. در بخش تولید (عملیاتی) از زیرمجموعه فعالیت‌های اصلی زنجیره ارزش بالاترین امتیاز به اجرای برنامه‌های آموزشی و اطلاع‌رسانی در این حرفه با میانگین (۴/۴۴) و کمترین امتیاز با (۲/۲۸) در صد به وضعیت بسته‌بندی در این کسب‌وکار اختصاص یافته است. در اهمیت این بخش می‌توان گفت که اگر محصول تولیدی در بسته‌بندی‌های مناسب به مشتریان ارائه گردد در بازاریابی و جذب مشتری و سودآوری بیشتر تأثیر بسزایی خواهد داشت. همچنین میزان تقاضای بازار برای تولیدات این کسب‌وکار با امتیاز (۱۰/۱۱) و استفاده از مشاوران بازاریابی محصولات در این حرفه با (۳/۳۹) بیشترین و کمترین کارکرد را در بین فعالیت‌های بخش توزیع به خود اختصاص داده‌اند. در بخش زیرساختی نیز بالاترین امتیاز به میزان بهره‌وری محصولات حاصل از این کسب‌وکار (۵/۱۱) تعلق گرفته و نشان می‌دهد میزان بهره‌وری در صنعت نوغانداری بسیار بالاست اما کمترین ارزش با (۲/۴۴) امتیاز به ارزیابی از زیرساخت‌های ارتباطی و ارسالی اختصاص دارد. در بخش سیاست قانونی بالاترین ارزش با (۱۱/۵۶) امتیاز به ظرفیت بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، نهادی و محیطی در این کسب‌وکار و کمترین امتیاز نیز با (۴/۲۸) در صد به وضعیت تحقیق و توسعه نوغانداری در سطح منطقه اختصاص یافته است. بر این اساس می‌توان گفت که همگرایی بین مراکز تحقیقاتی و دانشگاهی با کسب‌وکارهای بومی در منطقه کم است. متأسفانه عدم ارتباط ارگانیک و بایسته بین بخش‌های کشاورزی، صنایع کوچک و خدمات در مناطق روستایی و تأثیر محدود تکنولوژی ارتباطات و فناوریانه بین این بخش‌ها دیده می‌شود.

جدول شماره ۴. مقایسه میانگین متغیرهای زنجیره ارزش با استفاده از آزمون فریدمن

مؤلفه	گونه	میانگین	ضریب کای اسکوتر	سطح معناداری
مدیریت منابع انسانی	میزان تجربه افراد مشغول به کسب‌وکار نوغانداری	۱۲/۸۹		
	میزان تخصص صاحبان کسب‌وکار نوغانداری	۷/۲۸		
	میزان خلاقیت در این کسب‌وکار	۸/۸۹		
	ارزیابی از انگیزه تولیدکنندگان	۸/۰۶		
	وجود مشاوران در زمینه کسب‌وکار نوغانداری	۳/۴۴		
	سطح دسترسی به نیروی کار ماهر و نیمه ماهر	۵/۷۸		
	میزان پذیرا بودن صاحبان این کسب‌وکار برای ایده‌های جدید	۹/۱۷	۴۲/۷۹۶	۰/۰۰۰**
	استفاده عملی از دانش موجود در این زمینه	۶/۴۴		
	استفاده از تجربیات کسب‌شده در درون نهادهای محلی و دولتی برای توسعه این حرفه	۶/۶۱		
	سطح رضایتمندی از این نوع کسب‌وکار	۸/۳۳		
	میزان ارزشمندی این کسب‌وکار در معیشت خانوار روستایی	۹/۷۲		
	میزان مراجعه به دانش و تجربیات مردم محلی در این زمینه	۸/۷۲		

		۱۱/۰۶	سهم اشتغال حاصل از این کسب‌وکار در درآمد خانوارهای روستایی	
		۴/۷۸	تقاضای مورد نیاز برای کار این کسب‌وکار	
		۴/۱۱	وجود فضاهای ساختمانی برای توسعه این کسب‌وکار	
		۵/۴۴	میزان سازگاری این کسب‌وکار با پتانسیل‌های منطقه	
		۳/۴۴	میزان دسترسی به تجهیزات مربوط به کسب‌وکار نوغانداری	
		۲/۲۸	وضعیت دسترسی به منابع مالی	
		۳/۷۲	وضعیت دسترسی به مواد مصرفی از درون منطقه	
		۲/۰۰	وجود مشوق‌های مادی و غیرمادی در این کسب‌وکار	
	۲۴/۵۸۰	۱۰/۸۵	میزان ارزشمندی کسب‌وکار	برخورداری از منابع (تامین)
	./...*	۶/۵۲	میانگین اشتغال	
		۱۱/۵۶	دسترسی به مواد اولیه	
		۱۱/۲۳	سطح رضایتمندی از کسب‌وکار	
		۳/۶۲	سطح سرمایه‌گذاری	
		۸/۹۲	تنوع محصولات	
		۷/۲۳	فناوری تولید	
		۴/۱۷	کیفیت خط تولید	
		۴/۲۲	کیفیت حمل‌ونقل محصولات	
	۱۶/۸۲۸	۲/۲۸	وضعیت بسته‌بندی در این نوع کسب‌وکار	عملیاتی
	./...*	۲/۳۳	وضعیت پشتیبانی و انبارداری	
		۴/۴۴	اجرای برنامه‌های آموزشی و اطلاع‌رسانی در این حرفه	
		۳/۵۶	استفاده از فناوری‌های روز برای تولید محصولات	
		۵/۴۴	ارزیابی از سطح تبلیغات برای جذب مشتری در این کسب‌وکار	
		۶/۱۱	ارزیابی سیستم برنامه‌ریزی جهت توسعه این کسب‌وکار	
		۷/۵۶	سطح عرضه محصولات این کسب‌وکار در بازار	
		۸/۷۲	وجود استراتژی‌های مناسب در قیمت‌گذاری محصولات مرتبط با این کسب‌وکار	
		۷/۶۱	میزان آگاهی صاحبان این کسب‌وکار از بازارهای هدف	
		۵/۵۶	وضعیت دسترسی به مشتریان کلیدی	
	۳۳/۰۹۶	۵/۳۹	انعطاف‌پذیری و به‌روز بودن این نوع کسب‌وکار	توزیع محصول
	./...*	۳/۳۹	وضعیت استفاده از مشاوران بازاریابی محصولات در این حرفه	
		۷/۲۸	وضعیت فروش محصولات	
		۹/۵۰	میزان آسیب‌پذیری این حرفه در برابر تغییرات غیرقابل‌پیش‌بینی	
		۱۰/۱۱	میزان تقاضای بازار برای تولیدات این کسب‌وکار	
		۷/۵۶	وضعیت تأمین نهاده‌های مورد نیاز جامعه محلی در این کسب‌وکار	
		۶/۷۸	وضعیت شبکه‌های ارتباطی با مشتریان و تأمین‌کنندگان در این حرفه	
		۲/۴۴	ارزیابی از زیرساخت‌های ارتباطی و ارسالی	
		۵/۰۶	ارزیابی از سطح فرهنگ این نوع کسب‌وکار در منطقه	
		۳/۰۰	وجود مؤسسات و نهادهای حامی	
	۲۴/۹۹۲	۵/۰۶	ترویج و انتشار دانش و اطلاعات در این زمینه	زیرساختی
		۵/۱۱	میزان بهره‌وری محصولات حاصل از این کسب‌وکار	
		۴/۷۲	نرخ خودکفایی در تولید نهاده‌های لازم برای توسعه نوغانداری	
		۲/۶۱	وضعیت آزمایشگاه‌های کنترل کیفی در این کسب‌وکار	
		۱۰/۲۸	میزان اراده و خواست سیاسی برای توسعه نوغانداری در منطقه	
		۵/۱۱	شفافیت قوانین و مقررات در زمینه این کسب‌وکار	
		۱۱/۲۲	سطح همکاری نهادهای محلی و ملی در گسترش نوغانداری	
		۱۰/۶۷	درجه پذیرش طرح توسعه کسب‌وکار نوغانداری	
	۵۵/۹۲۳	۱۰/۸۹	وجود نگرش منطقه‌ای برای توسعه نوغانداری	سیاست قانونی
	./...*	۸/۴۴	میزان انعطاف‌پذیری قوانین در بهبود خدمات‌رسانی به این کسب‌وکار	
		۹/۸۹	دارا بودن چشم‌انداز و برنامه راهبردی برای توسعه کسب‌وکار	
		۱۱/۵۶	ظرفیت بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، نهادی و محیطی در این کسب‌وکار	
		۱۱/۳۹	اهمیت مصرف داخلی این نوع کسب‌وکار	
		۶/۲۲	سطح فعلی حمایت از این کسب‌وکار	

۵/۶۷	ارزیابی از وجود سخت‌افزارها و نرم‌افزارها جهت توسعه نوغانداری
۴/۲۸	وضعیت تحقیق و توسعه نوغانداری در سطح منطقه
۱۱/۱۱	وضعیت به‌کارگیری فناوری‌های بومی در تولید و توزیع
۷/۲۲	میزان دسترسی به شبکه‌های اطلاع‌رسانی در این زمینه
۵/۷۲	انتقال فناوری‌های نوین به جامعه محلی جهت تولید فرآورده‌های متنوع
۶/۳۳	میزان حمایت رسانه‌ها از این حرفه

(** در سطح ۹۹ درصد)

به‌طور کلی نتایج حاصل از اجرای آزمون فریدمن مطابق جدول (۴) منجر به شناسایی شاخص‌های مطلوب و نامطلوب کسب‌وکار نوغانداری در جنبه‌های مختلف زنجیره ارزش در منطقه شده است. بر این اساس از جنبه مدیریت منابع انسانی، میزان تجربیات و سهم اشتغال شاخص‌های مطلوب، وجود مشاوران و میزان تقاضا برای کسب‌وکار از جمله شاخص‌های نامطلوب هستند. از جنبه برخورداری از منابع به ترتیب؛ میزان رضایتمندی، دسترسی به مواد اولیه و ارزشمندی شاخص‌ها مطلوب بوده و وجود مشوق‌های مالی و سطح سرمایه‌گذاری نیز جز شاخص‌های نامطلوب این کسب‌وکار به شمار می‌روند. همچنین برای سایر جنبه‌های زنجیره ارزش نوغانداری شاخص‌های؛ میزان تقاضای بازار، میزان آسیب‌پذیری، میزان اراده و خواست سیاسی برای توسعه و احیای نوغانداری، وجود نگرش منطقه‌ای به نوغانداری، ظرفیت بخش‌های مختلف اقتصادی، اهمیت مصرف داخلی و فناوری بومی را شاخص‌های مطلوب، وضعیت پشتیبانی و بسته‌بندی محصولات، وضعیت تحقیق و توسعه محصول، وضعیت زیرساخت‌ها، وجود مؤسسات و نهادهای حامی و میزان استفاده از فناوری‌های نوین؛ شاخص‌های نامطلوب در این کسب‌وکار به شمار می‌روند.

در جدول (۵) ارتباط بین فعالیت نوغانداری با مؤلفه‌های زنجیره ارزش آن با استفاده از آزمون اسپیرمن ارائه شده است. نتایج بیانگر معناداری رابطه معنادار تا سطح اطمینان ۹۹ درصد بین مؤلفه‌های زنجیره ارزش یعنی مدیریت منابع انسانی، زیرساخت‌های کسب‌وکار، تأمین (ورودی)، توزیع محصول و تا سطح اطمینان ۹۵ درصد بین عملیات تولیدی و سیاست قانونی با فعالیت نوغانداری مشاهده می‌گردد و دامنه این ارتباط بین ۰/۱۹۶ و ۰/۶۱۱ است. براین اساس می‌توان گفت این نوع فعالیت به تغییرات جزئی که در تمام مراحل زنجیره ارزش اتفاق می‌افتد بستگی دارد و نیازمند برنامه‌ریزی دقیق، مهارت و مکانیسم تحول مؤثر در بخش‌های دولتی و خصوصی است.

جدول شماره ۵. ارتباط بین فعالیت نوغانداری با مؤلفه‌های زنجیره ارزش در این حرفه با استفاده از آزمون اسپیرمن

نتیجه	سطح	آماره	تعداد نمونه	مؤلفه‌های زنجیره	فعالیت
رد	تأیید	اسپیرمن		ارزش	
*	۰/۰۰۰	۰/۶۱۱**	۱۰۳	مدیریت منابع انسانی	نوغانداری
*	۰/۰۰۷	۰/۳۶۳**		زیرساخت‌های کسب‌وکار	
*	۰/۰۰۷	۰/۲۷۰**		تأمین (ورودی)	
*	۰/۰۲۳	۰/۲۲۴*		عملیات تولید	
*	۰/۰۳۳	۰/۳۹۳*		توزیع محصول	
*	۰/۰۴۸	۰/۱۹۶*		سیاست‌های قانونی	

(** در سطح ۹۹ درصد، * در سطح ۹۵ درصد)

همچنین نتایج حاصل از مناسبات مؤلفه‌های زنجیره ارزش فعالیت نوغانداری در جدول (۶) ارائه شده است همان‌طور که مشاهده می‌شود بیشترین امتیاز به مؤلفه سیاست قانونی با میانگین عددی ۸/۵ با ضریب تغییرات ۰/۱۸۰۵ و کمترین

امتیاز با ۲/۵۷ و ضریب تغییرات ۱/۰۳۴۵ به مؤلفه زیر ساخت‌های کسب‌وکار نوغانداری اختصا دارد. از نکات مهم و قابل توجه در این بخش عملکرد مناسب بخش‌های مدیریت منابع انسانی و برخورداری از منابع ورودی‌های فعالیت نوغانداری و کارکرد ضعیف بخش عملیاتی فعالیت نوغانداری در منطقه است. همچنین با توجه به داده‌های جدول ارزش نهایی زنجیره ارزش این فعالیت مقدار ۶/۰۳ برآورد شده است.

جدول شماره ۶. تحلیل مناسبات مؤلفه‌های زنجیره ارزش در سطح فعالیت‌های اصلی و پشتیبانی فعالیت نوغانداری

بخش	فعالیت (مؤلفه)	میانگین رتبه‌ای	ضریب تغییرات	امتیاز فعالیت	ارزش نهایی
اصلی	تأمین (ورودی)	۶/۷	۰/۱۰۲۳۵	۵/۷۳	۶/۰۳
	عملیاتی	۳/۵	۰/۴۵۰۵		
	توزیع	۷/۰۱	۰/۱۲۹۱		
پشتیبانی	سیاست‌های قانونی	۸/۵	۰/۱۸۰۵	۶/۳۳	۶/۰۳
	زیرساخت‌ها	۲/۵۷	۱/۰۳۴۵		
	مدیریت منابع انسانی	۷/۹۴	۰/۱۴۳۳		

نتایج حاصل از ارزیابی تحلیل مؤلفه‌های زنجیره ارزش نوغانداری با استفاده از آزمون تحلیل واریانس با توجه به مقدار نتایج آزمون توکی در زیرگروه‌های هماهنگ از دیدگاه جامعه هدف مطالعه دو گروه فعالیت همگن شناسایی شدند. بر این اساس فعالیت عملیاتی از بخش اصلی و فعالیت‌های زیر ساختی از بخش پشتیبانی در یک طبقه با وضعیت نامطلوب و فعالیت‌های ورودی (تأمین)، سیاست‌های قانونی، مدیریت منابع انسانی و توزیع در گروه دوم با وضعیت مطلوبی در سطح منطقه قرار دارند.

جدول شماره ۷. تحلیل واریانس مؤلفه‌های تبیین کننده زنجیره ارزش فعالیت نوغانداری

مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معناداری
۱/۸۳۲	۵	۰/۳۶۶۴	۸/۷۲۳	۰/۰۰۰
۱/۲۶۰	۳۰	۰/۰۴۲		
۳/۰۹۲	۳۵			
Subset for alpha = 0.05				
تعداد مؤلفه‌های زنجیره		۱	۲	
ارزش				
اصلی	۳	۳/۵		
پشتیبانی	۳	۲/۵۷		
			۶/۷	
			۷/۰۱	
			۷/۹۴	
			۸/۵	
سطح معناداری	۰/۰۸۳		۰/۱۳۱	

نتیجه گیری

از دیدگاه اقتصادی کسب‌وکارهای خانگی که به صورت مکمل اجرا می شوند، ابزاری برای رشد اجتماعی و اقتصادی، کاهش نرخ بیکاری و ایجاد فرصت‌های جدید اشتغال هستند؛ بنابراین راه‌اندازی و توسعه آن‌ها در بسیاری از کشورها

به‌ویژه کشورهای درحال توسعه به‌عنوان یک رویکرد راهبردی محسوب می‌شود. براین اساس این مقاله باهدف فراهم‌سازی زمینه برای توسعه کسب‌وکار نوغانداری با رویکرد زنجیره ارزش انجام گردید تا درک درستی از واقعیات حاکم بر فضاها و فعالیت‌های تولیدی در مناطق روستایی شهرستان رامیان ارائه شود. در پژوهش‌های انجام شده در این زمینه ثابت شده که فعالیت نوغانداری به دلیل ماهیت خانگی و با ویژگی‌های منحصربه‌فرد خود توانسته است برای ساکنان نواحی روستایی به‌عنوان یک منبع درآمدی مناسب در کنار سایر فعالیت‌ها عمل نماید (حسینی مقدم و همکاران، ۱۳۹۶؛ گیریش و همکاران، ۲۰۲۰؛ سانجی، ۲۰۱۹؛ باتاجارچیا و همکاران، ۲۰۱۹).

نتایج این پژوهش مبین این موضوع است که تنوع‌بخشی به فعالیت‌های اقتصادی روستاها و استفاده از منابع محلی موجود می‌تواند ظرفیت جدیدی برای توسعه روستاها باشد. افزون براین، براساس داده‌های جداول (۳ و ۶) حاصل از تحلیل زنجیره ارزش فعالیت نوغانداری مشخص گردید که فعالیت‌های مرتبط به بخش‌های زیرساختی و عملیاتی نوغانداری در منطقه با امتیازات (۲/۵۷ و ۳/۵) در ساده‌ترین شکل و ابتدای راه توسعه فعالیت نوغانداری قرار دارند. بنابراین اهمیت توجه به این بخش‌ها و مشخص کردن کمبودها ضروری به نظر می‌رسد. از سویی دیگر توجه به اهمیت مصرف داخلی محصولات، وجود فناوری و دانش بومی، برخورداری از ظرفیت بخش‌های مختلف اقتصادی و همکاری نهادهای محلی، منطقه‌ای و ملی باعث گردیده که بخش سیاست‌گذاری با امتیاز ۸/۵ و مدیریت منابع انسانی با ۷/۹۴ امتیاز، بهترین عملکرد را در این فعالیت نشان دهند. در مجموع نتایج تحلیل زنجیره ارزش بیانگر آن است اگر فرآیند توسعه کسب‌وکار در مدل زنجیره ارزش لحاظ شود، می‌توان با شناسایی و دسته‌بندی فرآیندها، فعالیت‌ها و عملیات گوناگون کسب‌وکارها به درک دقیقی از دارایی‌ها، سرمایه‌ها و فرآیندهای تبدیل این سرمایه‌ها به نتایج مطلوب رسید.

در این زمینه باید اشاره کرد که محققین دیگری نیز در تحقیقات خود این مدل را به کار برده و کارکرد آن را برای تجزیه و تحلیل کسب‌وکارهای روستایی تأیید نموده‌اند. در واقع اهمیت مدل هم به لحاظ تئوریک تبیین شده و هم مطالعات تجربی نقش پایه‌ای آن را در بهبود کسب‌وکار به اثبات رسانده‌اند. چنین مطالعاتی این موضوع را مطرح نموده‌اند که زنجیره ارزش به‌عنوان یک تکنیک محوری در تجزیه و تحلیل فعالیت‌های هر کسب‌وکاری ضمن شناسایی و دسته‌بندی فعالیت‌ها، تولیدکنندگان را توانمند می‌سازد تا در تولید کالاهای خود از شیوه‌های جدید متناسب با نیازها و خواسته‌های مشتریان و مواد اولیه باکیفیت و مرغوب استفاده نمایند (انارکی و همکاران، ۱۳۹۱؛ ترحمی، ۱۳۹۶؛ سادین و همکاران، ۱۴۰۰؛ وبر و اوستین، ۲۰۰۷).

به‌طور کلی می‌توان گفت تحلیل زنجیره ارزش ابزاری برای بهبود فرآیندهای کسب‌وکار نوغانداری در منطقه مورد مطالعه است که در صورت فراهم کردن بسترهای قانونی، زیرساختی و عملیاتی، این فعالیت می‌تواند منبع درآمد نسبتاً مناسبی برای خانوارهای روستایی باشد. از این رو توسعه این فعالیت در منطقه فراهم شود.

❖ روستاهای شهرستان رامیان به‌عنوان یک نظام سکونتگاهی با شالوده‌های جغرافیایی، اجتماعی، اقتصادی، زیستی، معیشتی و سکونتی و هویتی بایستی مدنظر دانش‌گاہیان، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران و سرمایه‌گذاران ... قرار گیرد.

❖ ضعف در توسعه صنایع تبدیلی کوچک و متوسط مقیاس، هر ساله باعث از بین رفتن میزان زیادی از محصولات کشاورزی در روستاهای شهرستان رامیان می‌شود لذا توسعه این نوع صنایع ضروری هست.

❖ توسعه و حمایت از تعاونی‌های تولید نوغانداری روستایی رامیان که همچنان از ظرفیت بالایی برای هدایت و تقویت

- تولید در بخش کشاورزی برخوردار هستند بسیار ضروری می‌باشند.
- ❖ محدود کردن توسعه صنعتی در روستاهای رامیان به نواحی صنعتی روستایی، حاصلی جز نادیده گرفتن ظرفیت‌های خرد و پراکنده برای شکل‌گیری صنایع دستی، تبدیلی و تکمیلی کوچک در مقیاس خانگی و کارگاهی ندارد.
  - ❖ آموزش و ترویج از راه دور یک ابزار راهبردی برای ارتقای مهارت‌ها و دانش تخصصی کسب‌وکار در فضاهای روستایی رامیان به خصوص برای زنان است از این طریق نقش پررنگ و رو به تزاید زنان روستایی در گسترش کسب‌وکارهای روستایی تعمیق و مستحکم خواهد شد.
  - ❖ توجه بیشتر بخش بهداشت برای کنترل بیماری‌های نوغانداری ضروری است.
  - ❖ دسترسی بهتر نوغانداران روستایی رامیان به مشاوران متبحر به خصوص مشاوران بازاریابی امری حیاتی است.
  - ❖ حمایت دولتی از طریق خرید تضمینی محصولات نوغانداری شاغلان روستایی رامیان مهم ارزیابی می‌گردد.
  - ❖ استفاده از فناوری‌های جدید برای تولید محصولات نوغانداری در سطح شهرستان رامیان الزامی است.
  - ❖ توجه دقیق به بیمه فعالان و محصولات نوغانداری در سطح شهرستان پیشنهاد می‌گردد.

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است

منابع

- (۱) آریون، سمیه؛ صحنه، بهمن و خواجه شاهکوهی، علیرضا. (۱۴۰۱). نقش توسعه زراعت گلخانه‌ای در معیشت پایدار خانوارهای روستایی مطالعه موردی: دهستان دلد. شهرستان رامیان، پژوهش‌های جغرافیایی/انسانی، ۵۴ (۱)، ۱۷۲-۱۵۵.
- (۲) اکبرپور، محمد. (۱۳۹۵). نقش و عملکرد توانمندسازی روستاییان در کارآفرینی مناطق روستایی مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان هشتگرد. جغرافیا و پایداری محیط، ۶ (۱)، ۶۶-۵۱.
- (۳) انارکی، زهرا؛ کرمی دهکردی، اسماعیل؛ قیدی، احمد و طاهری، حمیدرضا. (۱۳۹۱). مسائل و مشکلات موجود در زنجیره ارزش پرورش مرغ تخم‌گذار مطالعه موردی استان قم. اولین کنفرانس ملی راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار، تهران، وزارت کشور.
- (۴) ترجمی، نسرین. (۱۳۹۶). بررسی عوامل مؤثر بر بهبود زنجیره ارزش پنبه در استان خراسان شمالی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی محمد بادسار، دانشکده کشاورزی، دانشگاه زنجان.
- (۵) تقوایی، مسعود؛ شفق، سیروس و قادری، محمدرضا. (۱۳۹۸). شناسایی عوامل کلیدی مؤثر در ایجاد نابرابری‌های منطقه‌ای استان گلستان. مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۹ (۳۱)، ۱۴۰-۱۲۵.
- (۶) حسینی مقدم، سیدحسین؛ کاوسی کلاشمی، محمد؛ فرزانه، مجید؛ راهی، محمدرضا و مرآت، افسانه. (۱۳۹۶). بررسی ابعاد رضایت شعلی و افق دید نوغانداران گیلان. همایش ملی ابریشم ایران، دانشگاه گیلان.
- (۷) رضایی، عماد؛ سلیمانی، حاتم و موسوی، سیدیوسف. (۱۳۹۴). تجزیه و تحلیل زنجیره ارزش. چهارمین کنفرانس ملی و دومین کنفرانس بین‌المللی حسابداری و مدیریت، تهران.
- (۸) رضایی، روح‌الله؛ منگلی، نسرین و صفا، لیلا. (۱۳۹۴). بررسی مفهوم و ابعاد بازاریابی کارآفرینانه و تأثیر آن در کسب‌وکارهای کوچک و متوسط. مطالعات کارآفرینی و توسعه پایدار کشاورزی، ۲ (۲)، ۱۶-۱.
- (۹) رهبر، سیدسعید. (۱۳۹۰). بررسی زنجیره ارزش خوشه صنعتی شالیکوبی رشت. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت، به راهنمایی دکتر رضا اسماعیل‌پور، دانشکده علوم و ادبیات انسانی، دانشگاه گیلان.
- (۱۰) زارعی، یعقوب و رحمانیان کوشکی، مهدی. (۱۳۹۸). بررسی و تبیین اولویت‌های برنامه‌ریزی فضایی در مناطق روستایی شهرستان قزوین. مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۹ (۳۱)، ۱۷۴-۱۵۷.

- (۱۱) سادین، حسین؛ پور طاهری، مهدی و رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا. (۱۴۰۰). شناسایی و ارزیابی زنجیره ارزش کسب‌وکارهای روستایی با قابلیت برند سازی (مورد مطالعه: منطقه ترکمن‌صحرای استان گلستان). پژوهش‌های روستایی، ۱۲ (۲)، ۲۳۰-۲۱۸.
- (۱۲) سادین، حسین. (۱۳۹۹). طراحی الگوی برنامه‌ریزی برند سازی کسب‌وکارهای روستایی (مورد مطالعه منطقه ترکمن‌صحرای استان گلستان). رساله دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، به راهنمایی مهدی پورطاهری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- (۱۳) صحنه، بهمن. (۱۴۰۰). تحلیلی بر رضایتمندی ساکنان نواحی روستایی شهرستان آق قلا از عملکرد دهیاری‌ها، مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۱۱ (۳۹)، ۲۲-۱.
- (۱۴) صحنه، بهمن؛ سادین، حسین و جاهدی، فاطمه. (۱۴۰۱). نقش فعالیت نوغانداری بر بهبود معیشت پایدار خانوارهای روستایی شهرستان رامیان. جغرافیا و پایداری محیط، ۱۲ (۱)، ۱۲۰-۱۰۵.
- (۱۵) علوی‌زاده، سیدامیرمحمد. (۱۳۸۹). نقش متنوع سازی فعالیت‌های اقتصادی در توسعه پایدار روستایی مطالعه موردی شهرستان سمیرم. رساله دکتری رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، به راهنمایی جعفر جوان، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد.
- (۱۶) فالاح، محمدرضا. (۱۳۹۷). شناسایی پیشران‌های مؤثر در توسعه کسب‌وکارهای بسیار کوچک (میکرو) در بخش مشاغل خانگی روستایی. تحقیقات بازار نوین، ۸ (۳)، ۱۴۳-۱۱۹.
- (۱۷) فیضی، محمد؛ علیپور، حسین و پورعبداللهی هیر، وحید. (۱۳۹۶). تحلیل زنجیره ارزش در صنعت زنبورداری استان اردبیل. سومین کنفرانس بین‌المللی مدیریت و مهندسی صنایع، تهران.
- (۱۸) قنبری، سیروس؛ دهقان، حسین و میری‌اناری، حسین. (۱۳۹۶). اولویت‌بندی مکانی توسعه کارآفرینی با تأکید بر صنایع تبدیلی کشاورزی در مناطق روستایی با بهره‌گیری از مدل ویکور مطالعه موردی: دهستان حسین‌آباد شهرستان انار. مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۷ (۲۶)، ۲۲۳-۲۱۱.
- (۱۹) کاوسی کلاشمی، محمد؛ حسینی مقدم، سیدحسین؛ فرزانه، مجید و راهی، محمدرضا. (۱۳۹۷). عوامل اثرگذار بر مشارکت نوغانداران استان گیلان در توسعه زنجیره ارزش محصولات نوغانداری. تحقیقات تولیدات دامی، ۷ (۳)، ۹۹-۸۹.
- (۲۰) معتمد، محمدکریم و قربانی پیرعلیدهی، فاطمه. (۱۴۰۰). واکاوی پایداری صنعت نوغانداری در استان گیلان. علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران، ۱۷ (۱)، ۹۹-۸۵.
- (۲۱) معتمد، محمدکریم؛ کاوسی کلاشمی، محمد و راهی، محمدرضا. (۱۳۹۶). بررسی اثر سیاست‌های حمایتی بر سامانه تولید پيله تر ابریشم استان گیلان. تحقیقات تولیدات دامی، ۶ (۱)، ۱۵۱-۱۳۹.
- (۲۲) موسوی، مریم. (۱۳۹۶). شناسایی زنجیره ارزش انجیر با تأکید بر ترویج بازار محور (مورد مطالعه: شهرستان طارم). پایان‌نامه کارشناسی ارشد ترویج ارتباطات و توسعه روستایی. به راهنمایی غلامرضا مجردی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه زنجان.
- (۲۳) نصیری، اکرم و توکلی، جعفر. (۱۳۹۹). ارزیابی نقش استخراج معادن شهرستان قروه بر پایداری روستاهای پیرامونی. جغرافیا و پایداری محیط، ۱۰ (۳)، ۱۵-۱.
- (۲۴) یوسفی، سمیه؛ شفیع‌ی ثابت، ناصر و رحمانی، بیژن. (۱۴۰۱). جایگاه توانمندسازی ذی‌نفعان روستایی بر کارآفرینی و تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی شهرستان طارم. مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۱۲ (۱)، ۱۴-۱.

References

- 1) Akbarpour, M. (2016). The Role and Function of Entrepreneurship Empowerment of Villagers in Rural Areas (Case Study: Central Part of Hashtroud). *Geography and Environmental Sustainability*, 6 (1), 51-66. [In Persian].
- 2) Alavizadeh, S. (2010). *The role of diversification of economic activities in sustainable rural development, a case study of Semirami city. Doctoral dissertation in the field of geography and rural planning, under the guidance of Jafar Javan*, Faculty of Humanities, Ferdowsi University of Mashhad. [In Persian].
- 3) Anaraki, Z. Karmi Dehkordi, I. Ghaidi, A. and Taheri, H. (2012). *Issues and problems in the value chain of raising laying hens, a case study of Qom province*. The first national conference on strategies to achieve sustainable development, Tehran, Ministry of Interior. [In Persian].
- 4) Ariuon, S., Sahneh, B., & Khajeh Shakhoochi, A. (2022). The Role of Greenhouse Farming on the

- Sustainable Livelihood of Rural Families Case Study: Daland Township, the City of Ramian. *Human Geography Research*, 54(1), 155-172. [In Persian].
- 5) Bellu, L. G. (2013). Value Chain Analysis for Policy Making: Methodological Guidelines and Country Cases for a Quantitative Approach. *FAO, UN*. pp. 1-178.
  - 6) Bellu, L. G. (2013). Value Chain Analysis for Policy Making: Methodological Guidelines and Country Cases for a Quantitative Approach. *FAO, UN*. pp. 1-178.
  - 7) Bhatt, G. & Emdad, A. (2001). An Analysis of the Virtual Value Chain in Electronic Commerce. *Logistics Information Management*, 14, 78-85.
  - 8) Bhatt, G. & Emdad, A. (2001). An Analysis of the Virtual Value Chain in Electronic Commerce. *Logistics Information Management*, 14, 78-85.
  - 9) Bhattacharjya, D. Alam, K., Bhuimali, A., & Saha, S. (2019). *Perspectives of Sericultural farming for Sustainable Development*. In book: Ecology, Sustainability and Technology: The Paradigm Shifting. NEW DELHI PUBLIS.
  - 10) Bhattacharjya, D. Alam, K., Bhuimali, A., & Saha, S. (2019). *Perspectives of Sericultural farming for Sustainable Development*. In book: Ecology, Sustainability and Technology: The Paradigm Shifting. NEW DELHI PUBLIS.
  - 11) Bosworth. G. & Turner, R. (2018). Interrogating the meaning of a rural business through a rural capitals, *Journal of Rural Studies*, 60, 1-10.
  - 12) Bosworth., G. & Turner, R. (2018). Interrogating the meaning of a rural business through a rural capitals, *Journal of Rural Studies*, 60, 1-10.
  - 13) Brachert, M., Titze, M., & Kubis, A. (2011). "Identifying industrial clusters from a multidimensional perspective: Methodical aspects with an application to Germany". *Papers in Regional Science*, 90 (2), pp. 419-439.
  - 14) Brachert, M., Titze, M., & Kubis, A. (2011). "Identifying industrial clusters from a multidimensional perspective: Methodical aspects with an application to Germany". *Papers in Regional Science*, 90 (2), 419-439.
  - 15) Faizi, M., Alipour, H. and Pourabdolahi Heer, V. (2016). Analysis of the value chain in the beekeeping industry of Ardabil province. *The third international conference on management and industrial engineering, Tehran*. [In Persian].
  - 16) Fallah, M. (2018). Identifying Drivers Affecting Micro-business Development in Rural Home Business. *New Marketing Research Journal*, 8 (3), 119-140. [In Persian].
  - 17) Ghanbari, S., Dehghan, M. & Miraki Anari, H. (2018). Prioritizing local agricultural processing industry with an emphasis on entrepreneurship development in rural areas by using the model (VIKOR) Case Study: Hossein Abad District of Anar Township. *Geographical Planning of Space*, 7 (26), 211-223. [In Persian].
  - 18) Giacomini, A., Garcia, J., Zonatti, W., Silva-Santos, M., Costa Laktim, M., & Baruque-Ramos, J. (2017). Brazilian silk production: economic and sustainability aspects. *Procedia Engineering*, 200, 89-95.
  - 19) Giacomini, A., Garcia, J., Zonatti, W., Silva-Santos, M., Costa Laktim, M., & Baruque-Ramos, J. (2017). Brazilian silk production: economic and sustainability aspects. *Procedia Engineering*, 200, 89-95.
  - 20) Girish, C., Kadian, K., Meena, B., & Mandi, K. (2020). An Assessment of Livelihood Security of Farmers Practicing Sericulture Based Dairy Farming in Karnataka State. *International Journal of Livestock Research*, 10(6), 43-50.
  - 21) Girish, C., Kadian, K., Meena, B., & Mandi, K. (2020). An Assessment of Livelihood Security of Farmers Practicing Sericulture Based Dairy Farming in Karnataka State. *International Journal of Livestock Research*, 10 (6), 43-50.
  - 22) Hosseini Moghadam, SH., Kavsi Klashmi, M., Farzaneh, M., Rahi, M. and Marat, A. (2016). *Examining the dimensions of job satisfaction and horizons of the Noghandarans of Gilan*. Iran National Silk Conference, Gilan University. [In Persian].
  - 23) Kavooosi-Kalashami, M., Hossieni Moghaddam, S., Farzaneh, M. & Rahi, M. (2018). Factors influencing the participation of Guilan province sericulturists in developing value chain for sericulture products. *Animal Production Research*, 7(3), 89-99. [In Persian].
  - 24) Lalhmingsangi, K. (2019). Sustainable Livelihood for Women through Sericulture: A study of IBSDP beneficiaries, Aizawl District, India. *International Journal of Humanities and Social Science Invention*, (IJHSSI), 8 (4), 43-47.
  - 25) Lalhmingsangi, K. (2019). Sustainable Livelihood for Women through Sericulture: A study of IBSDP beneficiaries, Aizawl District, India. *International Journal of Humanities and Social Science*

- Invention, (IJHSSI), 8(4), 43-47.*
- 26) Miah, J. (2013). *Value chain analysis of rice marketing in selected areas of Jamalpur district. MS Thesis, DEPARTMENT OF AGRIBUSINESS AND MARKETING BANGLADESH AGRICULTURAL UNIVERSITY MYMENSINGH.* In partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Science In AGRICULTURAL ECONOMICS (AGRIBUSINESS AND MARKETING)
  - 27) Miah, J. (2013). *Value chain analysis of rice marketing in selected areas of Jamalpur district. MS Thesis. DEPARTMENT OF AGRIBUSINESS AND MARKETING BANGLADESH AGRICULTURAL UNIVERSITY MYMENSINGH,* in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Science in AGRICULTURAL ECONOMICS (AGRIBUSINESS AND MARKETING).
  - 28) Moriarty, J. Jones, R. Rowley, J. & Kupiec-Teahan, B, (2008). Marketing in small hotels: a qualitative study. *Marketing Intelligence & Planning, 26 (3), 293-315.*
  - 29) Moriarty, J. Jones, R. Rowley, J. & Kupiec-Teahan, B, (2008). Marketing in small hotels: a qualitative study. *Marketing Intelligence & Planning, 26 (3), pp. 293-315.*
  - 30) Motamed, M., & Ghorbani Piralidehi, F. (2021). Analysis of the Sustainability of Sericulture Industry in Guilan Province. *Iranian Agricultural Extension and Education Journal, 17 (1), 85-99.* [In Persian].
  - 31) Motamed, M., Kavooosi-Kalashami, M., & Rahi, M. (2017). The study of government's supportive policies' impact on silk cocoon production system at Guilan Province. *Animal Production Research, 6(1), 139-151.* [In Persian].
  - 32) Mousavi, M. (2016). *identifying the value chain of figs with an emphasis on market-oriented promotion (case study: Tarem city).* Master's thesis on promotion of communication and rural development, under the guidance of Gholamreza Meghari, Faculty of Agriculture, Zanjan University. [In Persian].
  - 33) Nasiri, A., Tavakkoli, J. (2020). Assessing the Role of Mining in Ghorveh County on the Sustainability of Surrounding Villages. *Geography and Environmental Sustainability, 10 (3), 1-15.* [In Persian].
  - 34) Rahbar, S. (2011). *Investigating the value chain of Rasht Shalikobi industrial cluster. Master's thesis in management,* under the guidance of Dr. Reza Ismailpour, Faculty of Humanities and Sciences, Gilan University. [In Persian].
  - 35) Rezaei, E., Soleimani, H., & Mousavi, S. (2014). Value chain analysis. *The fourth national conference and the second international accounting and management conference,* Tehran. [In Persian].
  - 36) Rezaei, R., Mangoli, N., & Safa, L. (2015). Examining the concept and dimensions of entrepreneurial marketing and its effect on small and medium businesses. *Journal of Studies in Entrepreneurship and Sustainable Agricultural Development, 2 (2), 1-16.* [In Persian].
  - 37) Sadin, H. (2019). *Designing a branding planning model for rural businesses (case study of the Turkmen Sahra region of Golestan province).* Doctoral dissertation in geography and rural planning, under the guidance of Mehdi Portahiri, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran. [In Persian].
  - 38) Sadin, H., PourTaheri, M., & eftekhari, A. (2021). Identifying and Evaluating the Value Chain of Rural Businesses with Branding Potential (Case Study: Turkmen Sahra of Golestan Province). *Journal of Rural Research, 12 (2), 218-231.* [In Persian].
  - 39) Sahneh, B. (2021). Analysis of settlers' satisfaction with performance of Dehyaris in the rural areas of Agh Ghala. *Geographical Planning of Space, 11 (39), 1-22.* [In Persian].
  - 40) Sahneh, B., Sadin, H., & Jahedi, F. (2022). The Role of Sericulture in Improving the Sustainable Livelihood of Rural Households in Ramyan County. *Geography and Environmental Sustainability, 12(1), 105-120.* [In Persian].
  - 41) Taghvaei, M., Shafaghi, S., & Ghaderi, M. (2019). Identify the key factors effective in creating regional disparities in Golestan Province. *Geographical Planning of Space, 9(31), 125-140.* [In Persian].
  - 42) Tarhami, N. (2016). *Investigating factors affecting the improvement of the cotton value chain in North Khorasan province.* Master's thesis, under the guidance of Mohammad Badsar, Faculty of Agriculture, Zanjan University. [In Persian].
  - 43) Visser, P., Steen, M., Greiling, J., Hayesso, T., Neefjes, R., & Greijn, H., (eds.) (2012). *Pro-Poor Value Chain Development; Private Sector-Led Innovative Practices in Ethiopia.* SNV, Business Organizations and their Access to Markets – BOAM Programmed.
  - 44) Visser, P., Steen, M., Greiling, J., Hayesso, T., Neefjes, R., Greijn, H., (eds.) (2012). *Pro-Poor Value Chain Development; Private Sector-Led Innovative Practices in Ethiopia.* SNV, Business Organizations and their Access to Markets – BOAM Programmed.
  - 45) Webber, M. & Austin J.E. (2007). *Using value chain approaches in agribusiness and agriculture in*

- Sub-Saharan Africa*. Tools That Make Value Chains Work: Discussion and Cases. Patrick Labaste, the World Bank.
- 46) Webber, M. & Austin J.E. (2007). *Using value chain approaches in agribusiness and agriculture in Sub-Saharan Africa*. Tools That Make Value Chains Work: Discussion and Cases. Patrick Labaste, the World Bank.
- 47) Yousefi, S., Shafieisabet, N., & rahmani, B. (2022). The Role of Rural Stakeholder's Empowerment On Entrepreneurship and Spatial Changes of Rural Settlements in Tarom. *Geographical Planning of Space*, 12 (1), 1-14.
- 48) Zarei, Y., & Rahmanian, M. (2019). Review and explain the priorities of spatial planning in rural areas of Qazvin County. *Geographical Planning of Space*, 9 (31), 157-174. [In Persian].